

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

УДК 354:338.48

DOI: <https://doi.org/10.32886/instzak.2020.05.12>**Ніколюк Олена Володимирівна,**

доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри менеджменту і логістики
Одеської національної академії харчових технологій
ORCID 0000-0002-1665-0361
alenavn11@gmail.com

Хаустова Вікторія Євгеніївна,

доктор економічних наук, професор,
завідувачка сектору промислової політики та
інноваційного розвитку Науково-дослідного центру
індустріальних проблем розвитку НАН України
ORCID 0000-0002-5895-9287
v.khaust@gmail.com

Петрів Іван Миколайович,

начальник управління аграрної політики
Одеської державної обласної адміністрації
ORCID 0000-0003-2698-395X
petriv.apk@gmail.com

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Анотація

Метою статті є обґрунтування особливостей та перспектив організаційно-інституційного забезпечення державної політики розвитку сільського зеленого туризму в Україні в умовах пандемії COVID-19.

Наукова новизна. Запропоновано концептуальний підхід до визначення стратегічних напрямків підтримки розвитку сільського зеленого туризму в Україні у контексті формування дієвих інструментів та засобів організаційно-інституційного забезпечення в умовах пандемії COVID-19.

Висновки. Досліджено особливості державного регулювання розвитку сільського зеленого туризму в Україні в умовах пандемії COVID-19. Через виникнення на глобальному рівні безпрецедентної надзвичайної ситуації, спровокованої спалахом пандемії COVID-19, яка має масштабний вплив на всі сфери соціально-економічного розвитку країн світу, туристична індустрія потрапила до числа найбільш постраждалих секторів світових економік, а тому вимагає термінового впровадження відповідних заходів із відновлення та підтримки. Саме тому рівень державного стимулювання та підтримки розвитку сільського зеленого туризму визначає масштаби туристичних потоків у відповідних регіонах України і на глобальному рівні. Результати досліджень показують, що в кризових умовах розвиток сільського зеленого туризму супроводжується постійними динамічними інституційними змінами, а саме зміною правил, неофіційних обмежень, особливостей характеру та дотримання таких правил учасниками соціально-економічного процесу щодо обміну людськими, фінансовими, інформаційними й іншими ресурсами. Сформульовані основні положення організаційно-інституційної моделі розвитку сільського зеленого туризму в Україні в умовах пандемії COVID-19, яка орієнтована на досягнення консенсусу ключових груп суб'єктів економічних інтересів досліджуваної галузі, а саме: 1) інституційні форми (сільський зелений туристичний бізнес, держава, громадськість);

2) складові системи державного регулювання розвитку сільського зеленого туризму (фінансово-економічна, функціональна, споживацька, інтелектуальна-інноваційна).

Ключові слова: світова пандемія COVID-19, сільський зелений туризм, державне регулювання, організаційно-інституційне забезпечення, сільське господарство.

Nikoliuk Olena V.,

Doctor of Economic Sciences, Associate Professor,
Sciences Professor department of Management and Logistics
Odessa National Academy of Food Technologies
ORCID 0000-0002-1665-0361
alenavn11@gmail.com

Khaustova Viktoriia Ye.,

Doctor of Economic Sciences, Professor,
National Academy of Sciences of Ukraine,
Research Centre of Industrial Problems of Development
ORCID 0000-0002-5895-9287
v.khaust@gmail.com

Petriv Ivan M.,

Head of the Department of Agrarian Policy
Odessa State Regional Administration
ORCID 0000-0003-2698-395X
petriv.apk@gmail.com

STATE REGULATION OF RURAL GREEN TOURISM DEVELOPMENT IN UKRAINE IN THE CONDITIONS OF THE COVID-19 PANDEMIC

Abstract

The purpose of the article is to substantiate the features and prospects of organizational and institutional support of the state policy of rural green tourism development in Ukraine in the context of the COVID-19 pandemic.

The scientific novelty offers a conceptual approach to determining strategic directions to support the development of rural green tourism in Ukraine in the context of the formation of effective tools and means of organizational and institutional support in a pandemic COVID-19.

Conclusions. The article examines the features of state regulation of rural green tourism in Ukraine in the context of the COVID-19 pandemic. As a result of an unprecedented global emergency caused by the outbreak of the COVID-19 pandemic, which has a far-reaching impact on all areas of socio-economic development in the world, the tourism industry has become one of the most affected sectors of the world economy. recovery and support. That is why the level of state stimulation and support for the development of rural green tourism determines the scale of tourist flows in the relevant regions of Ukraine and globally. The research results show that in crisis conditions the development of rural green tourism is accompanied by constant dynamic institutional changes, namely changes in rules, informal restrictions, nature and compliance with such rules by participants in the socio-economic process of human, financial, informational and other resources. The main provisions of the organizational and institutional model of rural green tourism development in Ukraine in the context of the COVID-19 pandemic, which is focused on reaching a consensus of key groups of economic interests of the studied industry, namely: 1) institutional forms, rural green tourism business, state, public); 2) components of the system of state regulation of rural green tourism development (financial and economic, functional, consumer, intellectual and innovative).

Key words: global pandemic COVID-19, rural green tourism, state regulation, organizational and institutional support, agriculture.

Постановка проблеми. Відомо, що туристична сфера становить близько 10 % світового ВВП, проте через виникнення на глобальному рівні безпрецедентної надзвичайної ситуації, спровокованої спалахом пандемії COVID-19, яка має масштабний вплив на всі сфери соціально-економічного розвитку країн світу, туристична індустрія потрапила до числа найбільш постраждалих секторів світових економік, а тому вимагає термінового впровадження відповідних заходів щодо відновлення та підтримки [2].

Розвиток внутрішнього ринку туристичних послуг в усьому світі набуває підвищеної актуальності, адже розкриває можливості соціально-економічного розвитку українських підприємств сільського зеленого туризму за рахунок використання внутрішніх ресурсів агробізнесу та відіграє ключову роль в активізації зусиль щодо збереження й популяризації природної та культурної спадщини країни. Масштабність заходів розвинутих країн та світових інституцій щодо підтримки туристичної індустрії в умовах глобальних катастрофічних наслідків пандемії COVID-19 доводить пріоритетність розробки та впровадження науково-обґрунтованих аспектів розвитку вітчизняної туристичної індустрії як перспективного напрямку пом'якшення катастрофічних ризиків агробізнесу та його вразливості на сільських територіях, розвиток якого забезпечуватиме економічну диверсифікацію суб'єктів малого та середнього агробізнесу, зокрема і на депресивних територіях сільської місцевості, запобігатиме соціальним диспропорціям та комплексно забезпечуватиме соціально-економічне зростання сільських територій [12; 13].

Отже, детермінація організаційно-інституційного забезпечення державного регулювання розвитку сільського зеленого туризму є пріоритетним завданням розбудови туристичної галузі України у контексті її позиціонування як важливого інструменту економічного розвитку й підвищення інвестиційної привабливості у світі. Саме тому, без належної підтримки, через недосконалу нормативно-правову базу, відсутність ефективного інституціонального забезпечення державної політики, цей вид туристичної діяльності в сучасних умовах функціонує винятково за рахунок особистої ініціативи й адаптивного ресурсу сільського населення, здійснюючи

важливий вплив на соціально-економічний розвиток сільських територій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у дослідження проблеми розвитку сільського зеленого туризму в умовах кризового стану індустрії зробили вітчизняні та зарубіжні вчені: Д. Бобровник [4], М. Гобрей [7], А. Гоцелюк [2], І. Гришова [12–13], С. Захарова [5], І. Мищак [11], О. Ніколюк [12–13], О. Череп [10], Т. Шабатура [12–13], А. Яковенко [14], І. Яців [4] та інші.

Відаючи належне науковим напрацюванням зазначених авторів, варто зауважити, що комплексне дослідження проблеми підтримки розвитку сільського зеленого туризму в умовах пандемії COVID-19 є актуальним з точки зору необхідності дієвого державного регулювання розвитку сільського зеленого туризму та активізації внутрішніх туристичних потоків в умовах світової кризи туристичної галузі.

Метою статті є обґрунтування особливостей та перспектив організаційно-інституційного забезпечення державної політики розвитку сільського зеленого туризму в Україні в умовах пандемії COVID-19.

Виклад основного матеріалу. Інституційна інфраструктура підтримки підприємницького розвитку сільського зеленого туризму формується сукупністю галузей та сфер діяльності, які проводять макроекономічне регулювання економіки країни, підтримують найбільш виражені макроекономічні пропорції щодо розвитку сільського зеленого туризму в регіонах та Україні загалом. Основні засади для розвитку сільського зеленого туризму, а також налагодження співпраці між органами державної влади, місцевого самоврядування, приватним сектором та громадськістю визначаються сукупністю базових законодавчих і нормативно-правових актів. Основними формами взаємодії держави і бізнесу, які у тій чи іншій мірі розвинуті у сфері сільського зеленого туризму України, є перш за все: державно-приватне партнерство; налагодження співпраці з розвитку сільських туристичних кластерів; взаємодія державних і місцевих органів влади із відповідними саморегулюючими організаціями; злагожене партнерство на місцевому рівні у напрямку підтримки ініціатив сільських громад щодо розбудови соціальної інфраструктури сіл і

започаткування власної справи у напрямку сільського зеленого туризму. Підприємницька діяльність, орієнтована на надання послуг із сільського зеленого туризму для певних приватних господарів сільських територій, сприяє вирішенню глобальних проблем зниження безробіття, формування нових робочих місць, отримання додаткового прибутку та поліпшення соціально-економічного стану сільського населення. Підтвердженням такого факту є те, що у світовій практиці сільський зелений туризм вже досить тривалий час представляється як альтернатива сучасному сільському господарству за розмірами можливих отриманих прибутків. У свою чергу, розвиток інфраструктури зеленого туризму не вимагає суттєвих капіталовкладень, як, наприклад, інші види туризму, і може здійснюватися за рахунок коштів безпосередньо самих селян без будь-яких додаткових інвестицій [8].

Однак, на розвиток суб'єктів сільського зеленого туризму значний вплив має держава, адже саме вона визначає необхідні умови на ринку туристичних послуг, безпосередньо фінансує або сприяє залученню інвестицій для реалізації різних бізнес-проектів у сільському зеленому туризмі, підтримує суб'єкти туристичного бізнесу та захищає їхні соціально-економічні інтереси, впливає на рівень доходів населення, на умови функціонування садіб сільського зеленого туризму та ін. Тобто, саме держава опосередковано впливає на те, яка кількість людей, та в якому саме місці задовольнить свої потреби щодо розвитку сільського зеленого туризму. Рівень державного стимулювання розвитку сільського зеленого туризму і підтримки у досліджуваній сфері визначає масштаби туристичних потоків у відповідних регіонах України та на глобальному рівні.

Ключовою метою державної підтримки розвитку сільського зеленого туризму повинно бути формування таких умов, за яких якісне задоволення потреб споживачів відповідних туристичних послуг супроводжується не лише реалізацією певних туристичних продуктів суб'єктами туристичної діяльності, а й значним покращенням соціо-еколого-економічної ситуації в країні загалом та її регіонах. В сучасних умовах процес підтримки підприємницької діяльності щодо розвитку сільського зеленого туризму в Україні є дово-

лі неповноцінним, незважаючи на існуючі досить перспективні напрямки стимулювання. Причиною цього, на думку авторів, є досить декларативний характер зазначених вище напрямків економічного стимулювання діяльності у сфері сільського зеленого туризму.

Зауважимо, що організація сільського зеленого туризму передбачає проведення самостійної, системної, ініціативної діяльності громадян і підприємств на власний ризик, із використанням майна та трудових ресурсів особистого селянського, підсобного або фермерського господарства, шляхом надання комплексу послуг (розміщення, харчування, організації дозвілля та забезпечення задоволення інших побутових потреб) із метою отримання соціально-економічного або іншого ефекту [9]. Так, фізична особа, яка має бажання здійснювати підприємницьку діяльність у сфері сільського зеленого туризму, може обрати зареєстровану та незареєстровану форму господарювання. Такі форми не суперечать законодавству України, однак мають як свої переваги, так і недоліки. Отже, формально існують дві форми надання послуг сільського зеленого туризму в садибах: 1) садиба як особисте селянське господарство, коли власник не реєструється як суб'єкт підприємницької діяльності; 2) садиба як приватне підприємство, коли господар реєструється як суб'єкт підприємницької діяльності [10]. Так, більшість садіб, які діють легально, обирає саме другу форму, тобто законну реєстрацію суб'єкта підприємницької діяльності та сплату єдиного податку, яка є більш простою й зручною, адже загальна система оподаткування передбачає відповідну сплату зборів і страхових внесків у ряд фондів та податку на додану вартість [10].

На жаль, однією з найпоширеніших форм діяльності у сфері сільського зеленого туризму є саме незареєстрована, що обумовлюється такими факторами: відсутністю необхідного раціонального нормативно-правового регулювання, бюрократизацією процесу реєстрації бізнесу й адміністративного управління та недостатністю обізнаності у сфері організаційно-економічних питань ведення туристичного бізнесу тощо. Індустрія сільського зеленого туризму функціонує за відповідними правилами та нормами, які спрямовують діяльність суб'єкта в певному напрямку й отримали назву інституцій. Інституції поділя-

ють на дві великі підгрупи: формальні й неформальні. В основі неформальних інституцій лежить сукупність суспільно поширюваної інформації як культурної спадщини, є й неформальні обмеження, які виражаються у формі норм, звичаїв, традицій, кодексів поведінки, різного роду умовностей тощо. Неформальні інституції сформувалися за відсутності формальних регулятивних механізмів.

Результати досліджень свідчать, що розвиток сільського зеленого туризму супроводжується постійними динамічними інституційними змінами: правил, неофіційних обмежень, особливостей характеру та дотримання таких правил учасниками соціально-економічного процесу щодо обміну людськими, фінансовими, інформаційними й іншими ресурсами. Ще однією організаційно-інституційною складовою є громадські організації, які здійснюють діяльність у сфері сільського зеленого туризму на формальних та неформальних засадах. Таким чином, на початкових етапах переважно функціонують неформальні об'єднання на основі усних домовленостей між учасниками щодо спільної співпраці. Організація співпраці на основі формалізації відносин передбачає формування організаційно-інституційних структур, які на безоплатній основі представляють інтереси учасників об'єднання. До формальних об'єднань на рівні відповідного регіону переважно відносять неприбуткові громадські організації, спілки, кластери, бізнес-інкубатори, асоціації тощо [11].

У процесі дослідження сформульовані основні положення організаційно-інституційної моделі розвитку сільського зеленого туризму в Україні в умовах пандемії COVID-19, яка орієнтована на досягнення консенсусу ключових груп суб'єктів економічних інтересів галузі: 1) інституційні форми (сільський зелений туристичний бізнес, держава, громадськість); 2) складові системи державного регулювання розвитку сільського зеленого туризму (фінансово-економічна, функціональна, споживацька, інтелектуально-інноваційна) (Рис. 1).

Ефективна реалізація цієї моделі неможлива без конструктивної участі держави, яка передбачає: удосконалення нормативно-правової бази у сфері регулювання сільського зеленого туризму; бенчмаркінг державного регулювання сільського зеленого туризму; розвиток зеленого туристичного бренду

України та її міст; формування сприятливого бізнес-середовища для суб'єктів зеленої туристичної діяльності.

Результати дослідження свідчать, що в Україні відсутні державні інституції, діяльність яких була б спрямована на вирішення проблем розвитку сільського зеленого туризму, на сьогодні ці функції виконують різні громадські організації. Однією з основних і найбільш ініціативних є Спілка сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні в умовах пандемії COVID-19.

У свою чергу, важливою проблемою сьогодні є і значний дефіцит бюджетних коштів, які направляються саме на стимулювання підприємницької діяльності у сфері сільського зеленого туризму. Фінансові ресурси, які виділяються з державного та місцевих бюджетів України, мають зазвичай цільовий характер і пов'язані переважно із реалізацією загальнодержавних, регіональних та місцевих програм, однак сучасний стан сільського зеленого туризму ще раз підтверджує, що таких коштів виділяється мало, а отже, недостатньою мірою проводиться підтримка підприємницької діяльності у сфері сільського зеленого туризму.

До заходів фінансової підтримки розвитку сільського зеленого туризму належать: залік коштів, які витрачаються на організацію охорони природно-ресурсного потенціалу у рахунок сплати екологічних зборів до місцевих фондів охорони навколишнього природного середовища; зменшення проценту перерахування екологічних зборів до Державного фонду охорони навколишнього природного середовища на користь відповідних місцевих фондів охорони навколишнього середовища; мінімізація ставок екологічних платежів для суб'єктів господарювання, які за певний період раціонально використовують відповідний природно-ресурсний потенціал.

Для поліпшення контролю цільового використання виділених коштів, які субсидуються шляхом реалізації запропонованих заходів, вважаємо за доцільне використовувати облік суб'єктів сільського зеленого туризму, які проводять або ж планують проводити певні охоронні заходи. Саме такий облік варто проводити на рівні місцевих громад із поступовим їх зведенням на рівні регіонів у обласний реєстр екологічно орієнтованих суб'єктів господарювання у сфері сільського зеленого туризму.

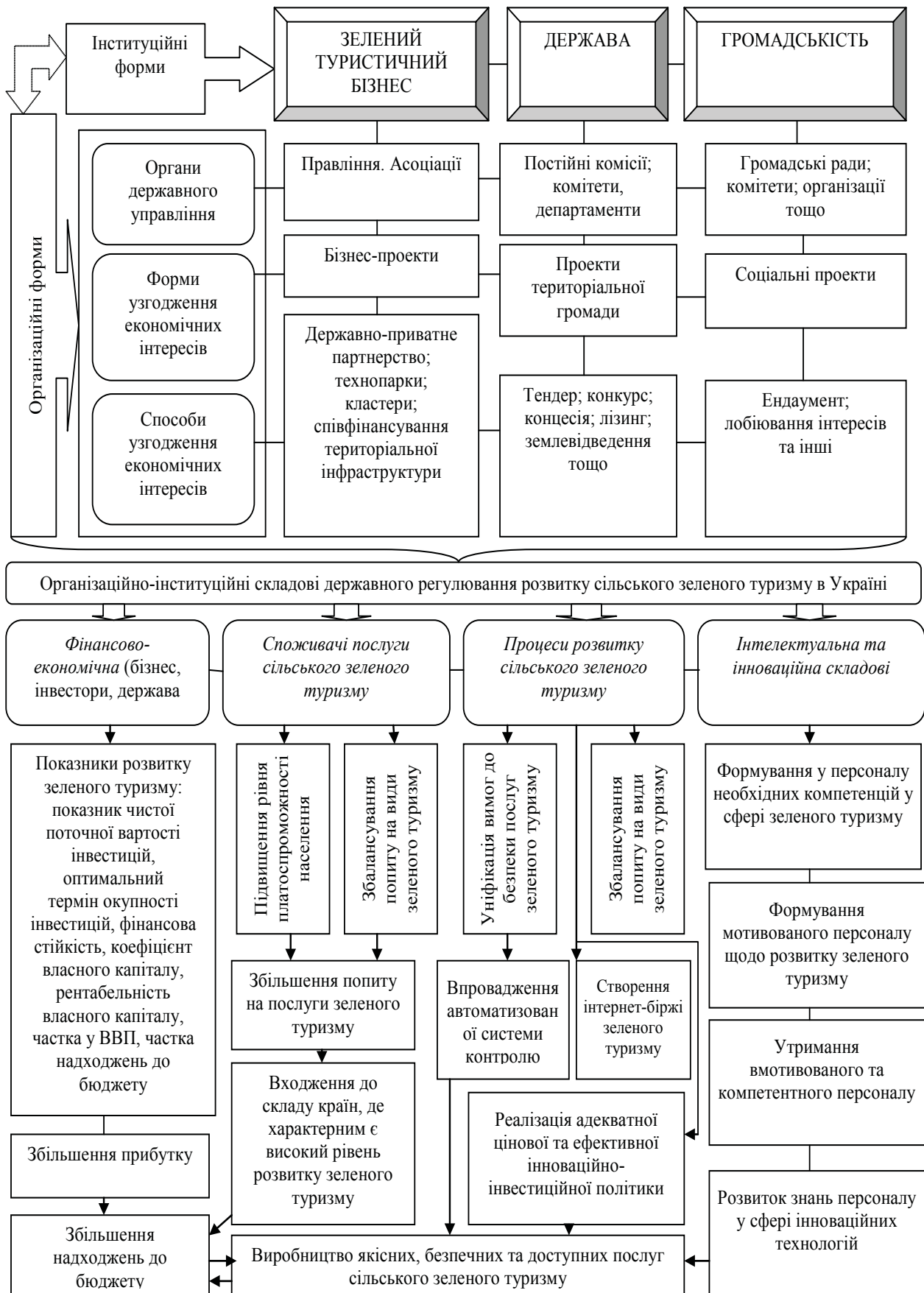

Рис. 1. Концептуалізація організаційно-інституційного забезпечення державного регулювання розвитку сільського зеленого туризму в Україні в умовах пандемії COVID-19*

* Джерело: розроблено авторами

До основної інформації, яка повинна бути представлена при такому обліку, необхідно віднести: чіткий термін та вид діяльності суб'єкта господарювання, висновок аудиту щодо обґрунтованості проведення такої діяльності, розроблені пропозиції суб'єктів господарювання щодо виду фінансового стимулювання і терміну його надання. Важливим пунктом відповідної зібраної інформації повинна бути інформація щодо попередніх випадків отримання суб'єктом туристичного господарювання фінансової допомоги з Державного або місцевого екологічних фондів й досягнутого соціально-економічного та екологічного ефекту. Для одержання фінансової допомоги суб'єкти туристичного господарювання повинні подати еколого-економічне обґрунтування потреби в її наданні. Важливо також у визначенні представити охоронні заходи природно-ресурсного потенціалу відповідного регіону, розміри фінансових ресурсів, які необхідні для запровадження представлених заходів, ґрунтуючись на чітко визначених економічних розрахунках. Варто також вказати інформацію щодо дотримання суб'єктом туристичного господарювання законодавства щодо охорони природно-ресурсного потенціалу, нарахованих і сплачених сум збору за нераціональне його використання, обсяг штрафів та компенсації шкоди, заподіяної порушенням відповідного законодавства за попередні роки.

Для стимулювання розвитку сільського зеленого туризму використовують інструменти пільгового оподаткування та диференціації податкових ставок. Використання податкових пільг сприяє розвитку сільського зеленого туризму. На нашу думку, існуючу систему податкових пільг варто доповнити інструментами, які передбачають часткове або повне звільнення від оподаткування суб'єктів, які впроваджують охоронні технології і відтворення природно-ресурсного потенціалу. Надання податкових кредитів проводиться на основі тих самих принципів та полягає у відтермінуванні сплати відповідних податкових стягнень. Податкові пільги і податкові кредити варто надавати суб'єктам туристичної діяльності для проведення інвестування в охоронні заходи. З огляду на постійне зростання туристичних потоків вважаємо, що більш ширше впровадження зазначеного інструментарію слугуватиме міцним стимулом для розв'язання питань розвитку сільського зеленого туризму. Відповідно, одним із пріоритетних напрямків розвитку досліджуваного виду туризму є імплементація комплексу ефективних інструментів та засобів стимулювання розвитку сільського зеленого туризму в Україні в умовах пандемії COVID-19 (Рис. 2).

Рис. 2. Інструменти та засоби стимулювання розвитку сільського зеленого туризму в Україні в умовах пандемії COVID-19*

* Джерело: розроблено авторами

Таким чином, стимулювання розвитку сільського зеленого туризму полягає у: визначенні граничної межі витрат бюджету всіх рівнів на діяльність у сфері розвитку сільського зеленого туризму; поєднанні державних і ринкових механізмів стимулювання розвитку сільського зеленого туризму; ефективнішому використанні програмно-цільового методу щодо охорони природно-ресурсного потенціалу регіонів країни; стимулюванні екологічно прийнятної поведінки відповідних суб'єктів господарювання щодо використання природно-ресурсного потенціалу регіонів країни; підтримці контрольованої платної туристичної діяльності; формуванні системи страхування рідкісних видів рослин і тварин із метою їх раціонального використання; стимулюванні контрольованої комерційної діяльності на заповідних територіях.

Крім економічних стимулів розвитку сільського зеленого туризму, доцільно виділити ключову роль організаційних. Так, окремим інструментом стимулювання доцільно назвати укладання угод щодо регіонального розвитку відповідних туристичних територій між Кабінетом Міністрів України, Верховною Радою та обласними радами.

Висновки. Запропоновано концептуальний підхід до визначення стратегічних напрямів підтримки розвитку сільського зеленого туризму в умовах пандемії COVID-19 у контексті формування дієвих інструментів та засобів організаційно-інституційного забезпечення. В основу такого підходу покладено організаційні й економічні методи освітньої та просвітницької діяльності працівників підприємств сільського зеленого туризму, що сприяє формуванню необхідних передумов для ефективної їх діяльності й підвищить рівень конкурентоспроможності регіонів та країни загалом. Розроблений концептуальний підхід забезпечить процес підтримки та стимулювання розвитку підприємницької діяльності у сфері сільського зеленого туризму на відповідних рівнях, підвищить рівень результативності регулювання туристичної інфраструктури та сприятиме розвитку сільського зеленого туризму в країні в умовах пандемії COVID-19. Результатом підтримки розвитку діяльності у сфері сільського зеленого туризму є ефективне організаційно-інституційне забезпечення солідарності соціально-економічних інтересів туристів, бізнесу, держави та громадянськості з метою підвищення добробуту сільського населення ту-

ристичної території. Запропоновані напрямки та системно-структурні інструменти й засоби стимулювання розвитку сільського зеленого туризму в Україні передбачають забезпечення сприятливого середовища для підвищення результативності функціонування суб'єктів господарювання у сфері сільського зеленого туризму в умовах пандемії COVID-19 і дозволяють врегульовувати представлені процеси на рівні держави та її регіонів.

Список використаних джерел:

1. Tourism and transport: Commission's guidance on how to safely resume travel and reboot Europe's tourism in 2020 and beyond. URL: https://ec.europa.eu/commission/press-corner/detail/en/ip_20_854 (Дата звернення: 10.06.2020).
2. Гоцелюк А. Ю. Сільський зелений туризм – пріоритетний напрям диверсифікації економіки сільських територій Миколаївської області. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2014. № 2. Т. 2. С. 174–177.
3. Towards quality rural tourism: Integrated Quality Management (IQM) of rural tourism destination. *European Commission. Luxembourg*, 1999. 75 p.
4. Яців І. Б., Бобровник Д. О. Оцінка потенціалу використання бенчмаркінгу щодо підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*, 2020. № 1. С. 106–118. <https://doi.org/10.32886/instzak.2020.01.11>
5. Захарова С. Г. Роль органів місцевого самоврядування в розвитку індустрії туризму. *Держава та регіони*. 2008. № 4. С. 119–125.
6. Тищенко С. В. Сільський зелений туризм у контексті розвитку нетрадиційної форми господарювання. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2018. Вип. 8. С. 293–301.
7. Тищук І., Лужанська Т., Гобрей М. Організаційно-економічний механізм використання ресурсного потенціалу сільського зеленого туризму в регіоні. *Економічний форум: науковий ж-л*. Луцьк: РВВ Луцький НТУ, 2017. № 3. С. 117–122.
8. Зайцева В. М. Актуальні проблеми та перспективи розвитку туристичного і готельно-ресторанного бізнесу в Запорізькому регіоні: монографія. Запоріжжя: ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2012. 400 с.

9. Биркович В.І. Сільський зелений туризм – пріоритет розвитку туристичної галузі України. *Стратегічні пріоритети. Науково-аналітичний щоквартальний збірник*. 2011. №1 (6). С. 138–143.

10. Череп О.Г. Дослідження поточного стану агротуризму у чотирьох регіонах України (у тому числі у Запорізькій області), згідно з грантовим Проектом ЄС «Система сертифікації якості в агротуристичному комплексі CerTour». Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2013. 64 с.

11. Мищак І.М. Проблеми та перспективи розвитку туризму на Прикарпатті. *Туристично-краєзнавчі дослідження*. 2004. Вип. 5. С. 192–198.

12. Гришова І., Шабатура Т., Ніколюк О. Державне регулювання екотуризму в контексті Європейського досвіду. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2020. № 1. С. 126–136. <https://instzak.com/index.php/journal/article/view/1783>

13. Shabatura T.S., Nikoliuk O.V., Gryshova I.Yu. Benchmarking as an innovative tool for the financial activity of the rural green tourism enterprises. *Економіка АПК*. 2020. No 3. С. 80–88. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202003080>

14. Yakovenko A. O., Gakal T. O. Infrastructural support for the development of domestic green tourism enterprises. *Економіка АПК*. 2020. № 3. С. 65–72.

References:

1. *Tourism and transport: Commission's guidance on how to safely resume travel and reboot Europe's tourism in 2020 and beyond*. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_854 (Last accessed: 10.06.2020).

2. Gocelyuk, A. Yu. (2014). Silskyj zelenyj turizm – priorytetnyi napryam dyversyfikatsiyi ekonomiky silskykh terytoriy Mykolayivskoyi oblasti. *Visnyk Hmelnytskogo natsionalnogo universytetu. Ekonomichni nauky*, 2 (2), 174–177 [in Ukrainian].

3. Towards quality rural tourism: Integrated Quality Management (IQM) of rural tourism destination. (1999). *European Commission. Luxembourg*, 75.

4. Yatsiv, I. B., Bobrovnyk, D. O. (2020). Assessment of the potential use of benchmarking to increase the competitiveness of agricultural enterprises. *Scientific Papers of the Legislation Institute of the Verkhovna Rada of*

Ukraine, 1, 106–118. <https://doi.org/10.32886/instzak.2020.01.11> [in Ukrainian].

5. Zaharova, S. G. (2008). Rol organiv misceвого samovryaduvannya v rozvytku industriyi turizmu. *Derzhava ta regiony*, 4, 119–125 [in Ukrainian].

6. Tyshhenko, S. V. (2018). Silskyj zelenyj turizm u konteksti rozvytku netradycynoyi formy hospodaryuvannya. *Naukoviy visnyk Khersonskogo derzhavnogo universytetu*, 8, 293–301 [in Ukrainian].

7. Tyshhuk, I., Luzhanska, T., Gobrej, M. (2017). Organizaciyno-ekonomichnyi mehanizm vykorystannya resursnogo potencialu silskogo zelenogo turizmu v regioni. *Ekonomichnyi forum: naukoviy zh-l. Luczk: RVV Luczkyj NTU*, 3 [in Ukrainian].

8. Zaitseva, V M. (2012). Aktualni problemy ta perspektyvy rozvytku turyst'chnogo i hotelno-restorannogo biznesu v Zaporizkomu regioni. *Zaporizhzhya : TOV «LIPS» LTD* [in Ukrainian].

9. Byrkovych, V. I. (2011). Silskyj zelenyj turizm – priorytet rozvytku turystychnoyi galuzi Ukrainy. *Strategichni priorytety. Naukovo-analitychniy shhokvartalnyi zbirnyk*, 1 (6), 138–143 [in Ukrainian].

10. Cherep, O. G. (2013). Doslidzhennya potochного стану агротуризму у чотирьох регіонах України (у тому числі у Запорізькій області), згідно з грантовим Проектом ЄС «Система сертифікації якості в агротуристичному комплексі CerTour». *Zaporizhzhya: Zaporizkiy nacionalniy universytet* [in Ukrainian].

11. Myshchak, I. M. (2004). Problems and prospects of tourism development in Prykarpattia. *Tourist and local lore research*, issue 5, 192–198 [in Ukrainian].

12. Gryshova, I. Y., Shabatura, T. S., Nikoliuk, O. V. (2020). State regulation of ecotourism in the context of the European experience. *Scientific Papers of the Legislation Institute of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 1, 126–136. <https://doi.org/10.32886/instzak.2020.01.13> [in Ukrainian].

13. Shabatura, T. S., Nikoliuk, O. V., Gryshova, I. Yu. (2020). Benchmarking as an innovative tool for the financial activity of the rural green tourism enterprises. *Економіка АПК*, 3, 80–88. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202003080>

14. Yakovenko, A. O., Gakal, T. O. (2020). Infrastructural support for the development of domestic green tourism enterprises. *Економіка АПК*, 3, 65–72 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 25 червня 2020 р.